

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مشارکت اجتماعی و رسانه‌های جمعی

با تأکید بر رفتار مشارکت‌جویانه ذی‌نفعان در آموزش و پرورش

دکتر حسین دهقان

شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۰۸-۱۰۲۴-۸ :

شماره کتابشناسی ملی : ۲۰۷۲۰۱۸ :

عنوان و نام پدیدآور : مشارکت اجتماعی و رسانه‌های جمعی با تأکید بر مشارکت ذی‌نفعان در آموزش و پرورش / مولف حسین دهقان.

مشخصات نشر : تهران: مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان (انتشارات مدرسه)، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری : ۱۶۸ ص.

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : آموزش و پرورش -- جنبه‌های اجتماعی -- مقاله‌ها و خطابه‌ها.

موضوع : رسانه‌های گروهی در آموزش و پرورش -- مقاله‌ها و خطابه‌ها.

موضوع : آموزش و پرورش -- ایران -- مقاله‌ها و خطابه‌ها

رده بندی دیویی : ۳۷۰/۱۱۵ :

رده بندی کنگره : LC۱۹۱/۲/د۹م۵ ۱۳۹۴ :

رشته‌شناسه : دهقان، حسین، ۱۳۴۲ -

شماره افزودن : سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی. مؤسسه فرهنگی مدرسه برهان (انتشارات مدرسه)

جمعیت فهرست نویسی : فیبا

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

وزارت آموزش و پرورش

مشارکت اجتماعی و رسانه‌های جمعی

با تأکید بر رفتار مشارکت‌جویانه ذی‌نفعان در آموزش و پرورش

نویسنده: دکتر حسین دهقان

ویراستار: افسانه حجتی طباطبایی

طراح گرافیک: فرشید پیمان پو

طراح جلد: علی ابوالحسنی

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

لیتوگرافی: چاپ و صحافی: چاپ لوح

حق چاپ محفوظ است

ISBN 978-964-08-1024-8

نشانی: تهران: خیابان سپهبد قرنی، پل کریمخان زند، کوچه شهید محمود حقیقت‌طلب، شماره ۸

تلفن: ۸۸۸۰۰۳۲۴-۹ (دورنگار (فاکس): ۸۸۹۰۳۸۰۹

MadresehPub

MadresehPub

www.enma.ir

فهرست

مقدمه	۴
تحریری نیک صفت	
فرایند شکل‌گیری رفتار یاریگری: با نگاهی به مشارکت در آموزش و پرورش	۸
حسین دهقان	
پیش‌فرض‌ها و پیش‌نیازهای مشارکت فرهنگیان در امور ارزش و پرورش	۳۱
منیره رضایی	
مشارکت کارکنان در آموزش و پرورش: چیستی و چرایی، موانع و راه‌کارها	۵۱
شمسی‌نامی	
بررسی انتقادی ارتباطات سازمانی در وزارت آموزش و پرورش: مطالعه موردی ابلاغ بخشنامهٔ ساماندهی و مدیریت نیروی انسانی	۷۸
محمود شهبابی	
آسیب‌شناسی سامانه ارتباط جمعی وزارت آموزش و پرورش با فرهنگیان: رویکردی به ساختار و مناسبات مطلوب	۱۰۳
اسماعیل قدیمی	
راهکارهای ارتباط با رسانه‌ها: با نگاه ویژه به وزارت آموزش و پرورش	۱۳۱
مهدخت بروجردی علوی	
نقش روابط عمومی اثرگذار در توسعهٔ آموزش و پرورش	۱۵۶
جواد قاسمی و محمد خیری	

مقدمه

در جهان کنونی بخش اعظم هویت اجتماعی افراد که خود دربردارنده مجموعه ساختارمندی از نگرش‌ها و رفتار آنهاست، توسط ارتباطات اجتماعی و به‌ویژه براساس نقش رسانه‌ها در زندگی اجتماعی شکل می‌گیرد. در چنین جامعه‌ای نقش نهادها و سازمان‌های اجتماعی، که کارکرد تربیتی آن‌ها برجسته‌تر از دیگر نهادهاست، هر روز آشکارتر و نمایان‌تر می‌شود. شکل‌گیری هویت اجتماعی مطلوب در گره مشارکت هرچه بیشتر کنشگران اجتماعی در سازمان‌ها و مؤسسات مختلف جامعه است. در اصل، صاحبان اصلی منافع سازمان‌ها، کنشگران اجتماعی‌اند که چارچوب و ساختار نهادها بر اساس نقش و عملکرد آنان در برابر فضای هنجاری و قوانین ساختارهای مدیریتی حاکم بر این نهادها استوار است. هرچه مشارکت کنشگران برای تدوین قوانین و مدیریت‌ها در درون سازمان‌ها بیشتر و انعطاف‌پذیری سازمان‌ها در قبال مشارکت کنشگران فزاینده‌تر باشد، شاهد انسجام و توسعه روزافزون جامعه خواهیم بود.

کارکرد آموزش و پرورش که تبلور عمده آن در نظام‌های آموزشی نو در جوامع کنونی است، کارکرد خطیری است که در قالب وظایف وزارت آموزش و پرورش در کشور ما محقق می‌شود. مربیان و اولیای دانش‌آموزان به‌عنوان گروه عمده‌ای از کنشگران حوزه تعلیم و تربیت نقش بسزایی در تحقق اهداف تربیتی دارند. تربیت بشری امری است که از ابتدای خلقت تا کنون همیشه مورد توجه بوده است. در فلسفه و نگاه اسلام به انسان و نظام هستی، هدف از خلقت بشر، رسیدن به کمال و کمک به کمال‌جویی دیگران در مسیر وصول به کمال مطلق است. در این رویکرد، تولید اندیشه و خردورزی تلاشی بی‌نظیر و تعلیم و تعلم، عبادتی بی‌بدیل تلقی می‌شود.

از سویی، تقریباً تمام اندیشه‌ورزان و صاحب‌نظران علوم انسانی و به‌ویژه علوم رفتاری، اتفاق نظر دارند که محور اصلی توسعه پایدار، انسانی کارآمد و آموزش دیده و متعهد است. به سخنی دیگر،

برای رشد فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه، بالندگی و استعلای آموزش و پرورش اجتناب‌ناپذیر است. با توجه به اینکه نظام جمهوری اسلامی ایران در سند چشم‌انداز، اهداف بلند معنوی و توسعه‌ای الهام‌بخش و الگویی مؤثر در منطقه و جهان، بر مبنای برخورداری از دانش پیشرفته در علم و فناوری و متکی بر سهم برتر منابع انسانی و سرمایه اجتماعی در تولید ملی برای خود ترسیم کرده است، آموزش پرورش شأن و اهمیتی مضاعف می‌یابد و به حق، تعلیم و تربیت، نهادی انسان‌ساز و محور توسعه پایدار نامیده می‌شود. همچنین در حال حاضر، آموزش و پرورش مهم‌ترین درس‌ترین کانون تلاقی ملت با دولت و یا مردم با دستگاه‌های اجرایی است و همین مسئله که داشتن نگاهی تخصصی و عمیق به روند ارتباطات این دستگاه با مخاطبان و ذی‌نفعان آن را با رویکرد علمی، ضروری می‌سازد.

وجود بیش از ۷۵۰ منطقه آموزشی، به کارگیری و همکاری با حدود یک میلیون نفر از کارکنان تحصیل کرده، با تخصص‌های گوناگون، نگرش‌های مختلف و در کسوت‌های گوناگون مانند معلم و مدیر در ۱۵۰ هزار مدرسه در اقصی نقاط داخل کشور پهناورمان و حتی خارج از آن، تحت پوشش داشتن بیش از ۱۴ میلیون نفر دانش‌آموز دختر و پسر از سنین پیش از دبستان تا دوره‌های عالی تحصیلی، در مدارس متفاوت و با ویژگی‌های متنوع اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی خانواده‌های آنان، تعامل و همکاری نزدیک با همه دستگاه‌های قانون‌گذار، اجرایی و نظارتی و بخش‌های دولتی و غیردولتی کشور، و همچنین علاقه و اقبال قابل توجه رسانه‌های گروهی از عوامل و شرایطی است که مسئولان و دست‌اندرکاران نظام آموزش کشور را برای ورود عالمانه و پژوهشگرانه در بحث ارتباطات ترغیب و ملزم می‌کند.

آموزش و پرورش کشور برای تحقق اهداف تربیتی خود ناچار است به رنگی نظام‌های ارتباطی تعاملی خود، از عالی‌ترین سطوح ستادی و مدیریتی تا آخرین حلقه‌های آموزشی و بالعکس دست بزند و با آسیب‌شناسی و موشکافی فرایندها، به تنظیم و ترسیم مجدد و کارآمد سامانه ارتباطات اداری، آموزشی و مردمی خود مطابق با شرایط اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی حال و آینده، بر مبنای ارزش‌های ملی و فناوری‌های نوین بپردازد و بدین ترتیب، با روزآمدسازی، منطقی کردن، منعطف نمودن و شفاف‌سازی نظام اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی خود، ضمن تسریع گردش اطلاعات، به اتخاذ تصمیمات سریع‌تر و دقیق‌تر در همه ساخت‌ها و خرده نظام‌ها و اجزا و ارکان آموزش و پرورش کمک کند و به بهبود کیفیت خدمت‌رسانی در این دستگاه و روند توسعه کشور شتاب بیشتری ببخشد.

این مجموعه حاصل هم‌اندیشی‌های کارشناسانه و علمی استادان جامعه‌شناسی و علوم ارتباطات دانشگاه‌های کشور، اعضای هیئت علمی و کارشناسان پژوهشگاه آموزش و پرورش است که از ابعاد مختلف و سطوح متفاوتی دیدگاه‌های خود را مطرح کرده و زمینه ورود دقیق‌تر و کاربردی‌تر به مسائل آموزش و پرورش را فراهم آورده‌اند.

حاصل کار، مکتوبی است که پیش رو داریم و در آن سعی شده است این نکات به‌دقت لحاظ گردد؛ از همین رو، این مجموعه براساس ترتیبی نظام‌مند و جهت‌دار مدون شده است. برای شناخت تأثیر امانه ارتباطات اجتماعی و رسانه‌های جمعی بر مشارکت ذی‌نفعان در امور آموزش و پرورش، ابتدا به تعریف رفتار و اینکه چه عواملی در شکل‌گیری رفتار نقش دارند توجه شده و در نهایت، مشارکت را به عنوان نوعی رفتار اجتماعی که حاصل زنجیره‌ای از عوامل که شامل شناخت، یادگیری، ارزش، نگرش و رفتار مشارکت‌جویانه است، در نظر گرفته شده است؛ به نحوی که رفتار و عوامل مؤثر در شکل‌گیری آن و همچنین نظریات صاحب‌نظران در این زمینه، اساس گفتار نخست از این مجموعه است. در بخش دیگر به مشارکت به مثابه رفتار اجتماعی، انواع مشارکت اجتماعی، ارتباط مشارکت با فرایندهای مدیریت، رهبری و نظریات متخصصان این حوزه توجه شده است. گفتار سوم، مشتمل بر مشارکت کارکنان است. اینکه مشارکت کارکنان چیست، به چه دلیل صورت می‌پذیرد، و موانع موجود بر سر راه مشارکت مناسب و اثربخش در حال حاضر چیست. در نهایت نیز راهکارهایی که در این خصوص وجود دارد و قابل اجرا نیز هست، پیشنهاد داده شده است. چهارمین بحث، آسیب‌شناسی سامانه ارتباطات اجتماعی در وزارت آموزش و پرورش براساس مطالعه موردی ابلاغ بخشنامه ساماندهی و مدیریت نیروی انسانی این وزارت در سال ۸۸ و نقد عملکرد این سامانه بر اساس نقاط ضعف آن در حوزه ارتباطات سازمانی را مورد تأکید قرار می‌دهد. در مقاله پنجم، ناکارآمدی و پویا نبودن سامانه ارتباطات - اطلاعاتی وزارت آموزش و پرورش به‌علت شکل‌گیری این سامانه براساس الگوی ضعیف تبلیغات و بدون مشارکت جدی فرهنگیان، به‌عنوان یکی از ارکان ذی‌نفع در امور تربیتی و آموزشی، مورد توجه واقع شده است. مقالات ششم و پایانی با رویکرد ارائه راهکارهای عملی در ارتباط با رسانه‌ها با نگاه ویژه به وزارت آموزش و پرورش و بررسی نقش روابط عمومی اثرگذار در توسعه آموزش و پرورش تنظیم شده است.

بر خود فرض می‌دانم از اهتمام جناب آقای دکتر حسین دهقان و استادان محترم همکار ایشان که از دانشگاه‌های مختلف کشور با ورود کارشناسانه به مباحث و ارائه مقالات ارزشمند،

دستمایه‌ای ارزنده برای بهبود سامانه ارتباطی آموزش و پرورش فراهم نمودند، صمیمانه سپاسگزاری کنم.

امیدوارم اکنون که کشور و نظام آموزشی ما تلاش گسترده‌ای را برای ایجاد نهضت علمی و تحول در تعلیم و تربیت آغاز کرده است، این اقدام نیز حلقه‌ای کارساز از زنجیره اقداماتی باشد که هم‌اکنون در همه سطوح علمی و پژوهشی در جمهوری اسلامی ایران آغاز شده است و فردایی بهتر از امروز را در بر تو پژوهش و تحقیق به کشور عزیزمان نوید دهد.

دکتر تحریری نیک‌صفت